

Štarha, Ivan

Dvě rozdílná století doubravnického kláštera

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
2003, vol. 52, iss. C50, pp. [31]-52

ISBN 80-210-3380-0

ISSN 0231-7710

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102553>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

IVAN ŠTARHA

DVĚ ROZDÍLNÁ STOLETÍ DOUBRAVNICKÉHO KLÁŠTERA

Dvě století existence kláštera v Doubravňuku se dosud těšila velmi rozdílnému zájmu historiků. Zatímco prvním období se věnovala s různými, často protichůdnými závěry, řada historiků, období druhé zůstalo stranou většího zájmu a studie z dějin doubravnického kláštera se věnovaly jen letům jeho zániku. Předkládaná práce se pokouší shrnout poznatky dosavadních studií, zabývajících se složitostmi založení i prvních desetiletí trvání tohoto kláštera, shrnout zprávy o jeho novém rozvoji od třicátých let 14. století až po opět problematický a v historických studiích různě vysvětlovaný zánik.

DOUBRAVNÍK V DOBĚ PŘEMYSLOVSKÉ

Pokus o shrnutí úvah a závěrů

Založení doubravnického kláštera

Nejstarší dějiny Doubravníka úzce souvisí se založením a rozvojem doubravnického kláštera, jehož osudy určovaly vývoj pozdějšího městečka až do doby husitské. Počátky doubravnického kláštera však byly v minulosti zatemněny několika moderními padělkami, které jsou mnohde dosud citovány jako pravé doklady. Mnoho nejasností je i v dochovaných klášterních dokumentech. Proto se i ve studiích, které vyloučily moderní padělky, objevují různé výklady nejstarších dějin doubravnického kláštera, zvláště jeho počátků.

Za první písemnou zprávu o Doubravňuku byla pokládána listina olomouckého biskupa Roberta, vydaná údajně 25. září 1208 v Olomouci, kterou biskup dosvědčil, že se souhlasem krále Přemysla Otakara I. a markraběte Vladislava vyměnil biskupské vesnice Doubravník (villas... Dubraunic) a „Dragnic“¹ a poplu-

¹ Drahník neznámé polohy. H o s á k , Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 1938, s. 340 se domnívá, že může být totožný s Dranicemi, jejichž polovinu potvrdil 7. prosince 1240 Přemysl I. klášteru tišnovskému – viz *Codex diplomaticus et episto-*

ží v Dřevnicích² se Štěpánem,³ synem Gothardovým, za jeho vesnice Tuřany a Petrovice,⁴ které jsou bližší biskupským statkům. Listina, která je nejstarší dochovanou listinou doubravnického klášteře,⁵ byla pokládána za pravou. Jako takovou ji zveřejnil i Gustav Friedrich v českém diplomatáři.⁶ Na rozdíl od Bočkovy edice v moravském diplomatáři však četl jméno fundátora jako Orphanus (Sirotek), nikoliv Štěpán. Toto jméno se proto dostalo do většiny studií o doubravnickém klášteře,⁷ vydaných po roce 1912. Teprve v roce 1984 Jindřich Šilhan⁸ prokázal, že Bočkovo čtení bylo správné.

Nejen toto chybné čtení, ale i další údaje listiny důkladně zkomplikovaly pohled na nejstarší dějiny doubravnického klášteře. Teprve novější bádání prokázalo, že listina je středověkým falzem, které vzniklo v doubravnickém klášteře někdy v letech 1240–1250.⁹ Údaje o směně majetku mezi olomouckým biskupem a Štěpánem z Medlova mohou odpovídat skutečnosti. Důvodem padělání listiny byla asi její druhá část, týkající se udělení odpustků návštěvníkům doubravnického kostela. Zatím tedy víme, že někdy v první čtvrtině 13. století, možná již v roce 1208, získali páni z Medlova ves Doubravník, která se jim stala východiskem pro kolonizaci povodí Svratky od Doubravníka k Jimramovu.

Za nejstarší doklad skutečné existence doubravnického klášteře byla považována údajná listina markraběte Jindřicha Vladislava z roku 1220, vydaná na hradě Veveří, kterou markrabě na prosbu Štěpána z Medlova, purkrabího na Děvičkách, postoupil abatyši a konventu doubravnického klášteře patronát kostela v městečku Bystřici a statky darované Štěpánem z Medlova a jeho předky, totiž lán pole v Bystřici s lesem ve Ždánicích a kapli v Pivonicích s polovičním popluzím a hájem.¹⁰ Antonín Boček, který listinu otiskl v moravském diplomatáři,

laris Moraviae (= CDM) (Edd. A. Boček, J. Chytil, V. Brandl, B. Bretholz) Olmütz – Brünn 1836 – 1903, zde CDM II, s. 383, č. 330. Podle jiných autorů jde o nedaleký Drahonín. Srovnaj nejnověji S e d l á č e k , Pavel: *Páni z Medlova*. Jižní Morava 1992, s. 52, pozn. 30.

2 Dřevnice – neznámé polohy, podle T e p l é h o , Jaroslava: *Pernštejnové ve 13. a 14. století*. Pardubice 1996, snad Dřevnovice, o. Prostějov.

3 CDM II, s. 49, č. 41.

4 Tuřany – dnes část města Brna, Petrovice – neznámo které, snad o. Bruntál.

5 Uložena v Archivu města Brna (dále AMB), Sběrka listin, mandátů a listů (SLMAL), č. 1.

6 *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (= CDB) (Edd. G. Friedrich, Z. Kristen, J. Bistřícký, J. Šebánek, S. Dušková, V. Vašků). Pragae – Olomucii 1904–2002, zde CDB II, s. 73, č. 78. O listinu se zřejmě opíral W o l n y, Gregor: *Markgrafschaft Mähren II*. Brünn 1836, s. 307, když datoval založení klášteře rokem 1211.

7 Naposledy S e d l á č e k , P.: *Páni z Medlova*, s. 41.

8 Š i l h a n , Jindřich: *Dvě poznámky k Friedrichovu Kodexu*. Vlastivědný věstník moravský (= VVM) 36, 1984, s. 200.

9 Š e b á n e k , Jindřich – D u š k o v á , Sáša: *Listina v českém státě doby Václava I. (u nižších feudálů a u měst)*. In: Rozpravy ČSAV, řada spol. věd, seš. 10., roč. 73. Praha 1963. Podrobněji V o d i č k a , Jaroslav: *Znovu o počátcích klášteře doubravnického na Moravě*. Rukopis disertační práce, FF MU Brno.

10 CDM II, s. 116, č. 106. Za pravou považoval listinu T e n o r a , Jan: *Bystřícký okres*. Brno 1904, s. 31 a t ý ž , *Z pamětí městečka Bystřice*. Brno 1909, s. 5. M a z á č , La-

tvrdil, že našel její opis ze 14. století v městském archivu bystřickém. Ladislav Klicman, který se kriticky zabýval počátky doubravnického kláštera, vyslovil o pravosti listiny určité pochybnosti,¹¹ přesto položil založení doubravnického kláštera do rozmezí let 1208 až 1220. Až Jindřich Šebánek prokázal, že jde o Bočkovo falsum, kterým chtěl tento bystřický rodák posunout nejstarší zprávu o svém rodném městě co nejdále do minulosti.¹² Nutno tedy údaje tohoto pramene odmítnout a hledat další doklady o počátcích doubravnického kláštera.

Při tomto pátrání dojdeme ke třem listinám papeže Řehoře IX. z let 1231 až 1233, o jejichž pravosti nelze pochybovat a které jsou skutečně nejstaršími doklady o existenci doubravnického kláštera. První byla vydána 18. června 1231 v Reate. Papež v ní vzal v ochranu abatyši a řeholnice kláštera sv. Františka na Moravě a bez bližšího výčtu potvrdil jejich statky.¹³ V listině se přímo nepraví, že je určena doubravnickému klášteru. Je však uložena mezi ostatními klášterními listinami a další dvě papežské listiny z roku 1233 nesporně prokazují, že byla určena doubravnickému klášteru.

Dne 23. února 1233 vydal papež Řehoř IX. v Anagni doubravnickému klášteru další dvě listiny. Předně ustanovil olomouckého biskupa ochráncem kláštera a pohrozil církevními tresty každému, kdo by klášteru škodil,¹⁴ dále pak udělil odpustky 20 dní těm, kteří navštíví na den sv. Františka kostel v Doubravníku a poskytnou jeptiškám almužnu.¹⁵ Zmíněné listiny nám tedy prokazují, že v Doubravníku již v roce 1231 existoval klášter s kostelem zasvěceným sv. Františku. Právě zasvěcení pomůže pak přesněji určit dobu, kdy byl klášter zbudován. Nemohlo se tak stát před 16. červencem 1228, kdy byl sv. František z Assisi svatořečen.¹⁶ Založení doubravnického kláštera je tedy vymezeno léty 1228–1231. Je pravděpodobné, že listina z června 1231 uzavřela prvotní etapu kláštera bezprostředně po jeho založení. Klášter byl zřejmě založen na sklonku života svého zakladatele, kterým byl nepochybně Štěpán z Medlova, nejspíše v letech 1229–1230. Je pravděpodobné, že vedle kajícího úmyslu zakladatele sehrál při vzniku kláštera svou roli i obdiv skupiny zbožných žen k serafinskému světci

dislav: *Doubravník*. Doubravník 1972, dokonce tvrdí, že je „zachován originál listiny z roku 1220“.

- 11 K l i c m a n , Ladislav: *Počátky kláštera Doubravnického na Moravě*. Český časopis historický (= ČČH) 4, 1898, s. 91.
- 12 Š e b á n e k , Jindřich: *Moderní padělky v moravském diplomatáři Bočkově*. Časopis Matice moravské (= ČMM) 60, 1936, s. 51. Přes tento rozbor se dosud objevují v historické literatuře údaje, opírající se o Bočkovo falsum. Naposledy například v publikaci *Böhmen und Mähren. Historische Städten*. Stuttgart 1998, s. 89 (nejstarší písemná zpráva o Bystřici nad Pernštejnem). V české mutaci knihy (*Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*. Praha 2001, s. 57) však tento údaj není.
- 13 CDB III-1, s. 5–6, č. 8. Originál v AMB, SLMAL, č. 7.
- 14 CDB III-1, s. 33, č. 34. Těž CDM II, č. 228, s. 249. Originál v Moravském zemském archivu (= MZA) Brno, A 4 – Augustináni Brno, č. 1.
- 15 CDB III-1, s. 34–35, č. 35. Těž CDM II, s. 248, č. 227. Originál v AMB, SLMAL, č. 10.
- 16 Srov. S e d l á č e k , P.: *Páni z Medlova*, s. 38–40, J a n , Libor: *Premonstrátky nebo augustiniánky?* (Opět k počátkům doubravnického kláštera). ČMM 113, 1994, s. 19.

a touha následovat ho v jeho chudobě.¹⁷ Jde zřejmě o jeden z nejranějších klášterů sv. Františka ve střední Evropě.

Kostely sv. Františka a sv. Kříže

Starší studie z dějin městečka Doubravníka zdůrazňovaly jeho význam na samém počátku dějin tohoto kraje především tím, že v Doubravníku byly již ve 13. století dva kostely. Opíraly se především o již citovanou listinu, hlásící se k roku 1208. Vedle potvrzení o převodu statků mezi biskupem Robertem a Štěpánem z Medlova v ní biskup Robert udělil všem, kdo navštíví ve svátek sv. Kříže doubravnický klášter, sedmidenní odpustky. Tento údaj vnesl do dějin Doubravníka řadu nejasností. Kostel sv. Kříže je v Doubravníku uváděn opět v listinách a dalších dokladech od roku 1282, o kostelu sv. Františka, který uvádí papežské listiny z počátku třicátých let 13. století, doklady po roce 1233 mlčí. Že by původní kostel sv. Kříže byl převěcen sv. Františku a za krátkou dobu mu opět vráceno původní zasvěcení, je zcela nepravděpodobné. Proto byl přijímán výklad, že v Doubravníku byly kostely dva. Původně farní kostel sv. Kříže, doložený v roce 1208, a klášterní kostel sv. Františka, postavený v letech 1228–1231, který záhy zanikl a jehož funkci převzal starý kostel sv. Kříže.¹⁸ Toto vysvětlení však vyvolává určité pochybnosti. Je možné, aby v místě, které není mimo souvislost s klášterem v jiných písemných pramenech doloženo, byly již v roce 1231 dva kostely? Je vůbec pravděpodobná existence kostela již v roce 1208 v kraji, který byl až v průběhu 13. století kolonizován?

Údaj o kostelu sv. Kříže ve falzu, hlásícím se do roku 1208, zachycuje zřejmě stav z doby, kdy byla listina vyhotovena. Nejpravděpodobnější vysvětlení bude proto vysvětlení nejjednodušší. Jako součást doubravnického kláštera byla v době jeho založení postavena klášterní kaple, zasvěcená sv. Františku. V papežské listině byla označena jako chrám (*ecclesia sancti Francisci*), ale na indorsátu téže listiny z poloviny 15. století je uváděna jako kaple.¹⁹ Kostel sv. Kříže byl v Doubravníku zřejmě postaven až někdy v polovině 13. století, v období rozkvětu kláštera za probošta Vojtěcha. A právě odpustky, udělené papežem pouze při návštěvě původního kostela sv. Františka, vedly řeholníky k sepsání podvržené listiny, udělující odpustky též při návštěvě nově postaveného kostela.

¹⁷ D o l e ž e l, Jíjí: *Ante aream monasterii sancte Crucis – klášter v Doubravníku ve světle dosavadních výzkumů*. Pravěk, NŘ 8, 1998, s. 321.

¹⁸ M a z á č, L.: *Doubravník*, s. 45 z dokladu o existenci kostela v roce 1208 vyvodil, že Doubravník patřil mezi nejstarší vsi na Moravě, neboť musel existovat již ve 12. století. O obou kostelech se zmiňuje též na s. 47. Možnost dvou kostelů v Doubravníku připouští i T e p l ý, Jaroslav: *Pernštejnové ve 13. a 14. století*, s. 9.

¹⁹ K l i c m a n, L.: *Počátky kláštera doubravnického na Moravě*, s. 100. Na indorsát upozornil S e d l á č e k, P.: *Páni z Medlova*, s. 52, pozn. 38.

Kláster za probošta Vojtěcha

Přístupme však ke sledování dalšího vývoje kláštera. Do stejného roku, v němž byly vydány dvě nahoře zmíněné listiny pro doubravnický klášter sv. Františka, tedy do roku 1233, se hlásí listina, jíž údajně královna Konstancie dala doubravnickému klášteru vinici, kterou za 140 hřiven koupila od šlechtice Zudomira.²⁰ O listině však již v roce 1898 prokázal L. Klicman, že jde o Bočkovo falzum, náležející mezi falza, o nichž Boček prohlásil, že je opsal z jakéhosi kodexu tišnovského.²¹ Můžeme tedy bez ohledu na tento smyšlený údaj postoupit ve sledování osudů doubravnického kláštera opět dále.

Nejcennějším pramenem, objasňujícím nejstarší dějiny doubravnického kláštera, je listina moravského markraběte Přemysla, vydaná v Brně 29. července 1235, kterou na prosbu probošta Vojtěcha, abatyše a konventu doubravnického kláštera věnoval klášteru blíže neurčenou vesnici „Sess“²² a potvrdil držbu statků, udělených mu zakladatelem Štěpánem z Medlova i jinými šlechtici, totiž v blízkosti Doubravníka ležící vesnice Maňovou, Klokočí, Rakové a Bořinov a všechny mýtiny na oné straně řeky až k pozemkům Tasovým,²³ ves Pornici, kterou věnoval klášteru šlechtic Semislav, popluží v Chudčicích, dům, tři vinice²⁴ a pole v Brně a patronátní práva kostelů v Medlově, v Kadově, ve Velešovicích, v Neteluticích,²⁵ v Kučerově,²⁶ v Doubravníku a všech dalších kostelů, které budou v doubravnickém obvodu zřízeny. Zároveň markrabí osvobodil všechny klášterní statky od veškerých berní, cel, daní a jiných poplatků, zemských robot ke stavbám hradů a účasti na válečných taženích a postoupil klášteru vybírání pokut za vraždu nebo za krádež i propadlý majetek zlodějů a jiné pokuty, které běžně náležely markraběti.

Listinu vedle markraběte stvrdil svou pečeti král Václav I., který zároveň stanovil za porušení jednotlivých ustanovení privilegia pokutu 10 hřiven zlata. Další spoluvydavatel listiny, olomoucký biskup Robert, tyto sankce rozšířil o církevní tresty.²⁷

20 CDM II, s. 259, č. 236.

21 K l i c m a n , L.: *Počátky kláštera doubravnického*, s. 96–99. Viz též Š e b á n e k , J.: *Moderní padělky*, s. 45 a 447, pozn. 1.

22 Friedrich v CDB určil jako Žešov na Prostějovsku, H o s á k , L.: *Historický místopis*, s. 242 a 332, jako zaniklou ves „Szetes“ u Přibic na Židlochovicku.

23 Byl míněn zřejmě některý z předků pánů erbu křídla, v jejichž rodu se jméno Tas často objevuje a kteří vlastnili statky v sousedství pánů z Medlova, zakladatelů doubravnického kláštera. V letech 1228–1234 uvádějí prameny Tasa mladšího.

24 Pornice, o. Kroměříž, Chudčice, o. Brno-venkov. Doklad o klášterní vinici byl zřejmě Antonínu Bočkovi podnětem ke zhotovení falza, které datoval rokem 1233.

25 Kadov, o. Znojmo, Velešovice, o. Vyškov, Netelutice – snad Letonice, o. Vyškov, podle H o s á k a , L.: *Historický místopis*, s. 332 zaniklá ves Netelutice – snad Letovice na Slavkovsku.

26 Patronátní právo kostela v Kučerově, o. Vyškov, klášter ještě ve 13. století ztratil. V roce 1277 náleželo klášteru žďárskému, srov. CDM VI, s. 370, č. 7.

27 CDB III-1, s. 147, č. 119. Též CDM V, s. 227, č. 14. Originál v AMB, SLMAL, č. 12.

Nacházíme tedy v roce 1235 v Doubravníku konsolidovaný klášter, nadaný poměrně bohatými statky. V jeho čele stál probošt Vojtěch, syn zakladatele kláštera Štěpána z Medlova, až do padesátých let 13. století významná postava v moravské církevní hierarchii.

Vojtěch z Medlova²⁸ pravděpodobně původně nepomýšlel na církevní dráhu. Víme, že byl ženat se dcerou Semislava z Morkovic. Až po její smrti zřejmě vstoupil do doubravnického kláštera a stal se jeho proboštem. A právě se vstupem Vojtěcha z Medlova do tohoto kláštera můžeme s největší pravděpodobností spojovat nadání kláštera statky vypočtenými v listině z roku 1235. Snad šlo z části přímo o dědický podíl Vojtěchův po otci Štěpánovi. Vojtěchův tchán Semislav z Morkovic, jak vím z předešlých řádků, věnoval klášteru ves Pornici na Morkovicku. Vojtěch a spolu s ním doubravnický klášter si však pravděpodobně činil nárok i na některé další statky.

Dne 27. dubna 1218 udělil markrabě Jindřich Vladislav Štěpánovi z Medlova ves Bohdanovy v holasickém kraji u Hlubčic v dnešním polském Slezsku.²⁹ Listina je dodnes uložena mezi privilegii doubravnického kláštera a byla zřejmě v klášterním archivu již před 29. červencem 1235. Ke stejnému datu, k 27. dubnu 1218, se totiž hlásí údajná listina krále Přemysla I. a jeho manželky Konstancie, kterou prý královští manželé potvrdili berní a soudní imunitu, udělenou moravským markrabětem statkům mikulovského purkrabího Štěpána z Medlova v Medlově a jinde. Podle tohoto privilegia se měly všechny soudy, vyjma soudy pro krádež, vyhrazené zemskému právu, odbyvat před Štěpánem.³⁰ Na základě této falešné listiny získal asi doubravnický klášter soudní právo, zakotvené ve velkém privilegii z roku 1235.

Listinu z roku 1218 uložil do doubravnického klášterního archivu, pokud jde o listinu pravou, pravděpodobně probošt Vojtěch a Bohdanovy byly asi jeho majetkem. O tom, že by klášter v pozdějších letech držel tuto značně vzdálenou ves, nemáme však žádný doklad. Zřejmě právo na ni záhy ztratil.

V roce 1238, tedy v době, kdy byl již nejméně tři roky proboštem doubravnického kláštera, si Vojtěch z Medlova vymohl u markraběte Přemysla potvrzení své svatební smlouvy se Semislavem z Morkovic o věno, které tvořil celý újezd Semislav v Holasovickém kraji. Listinu vydal markrabě Přemysl v Hulíně 27. ledna 1238, stanovil v ní, že Vojtěch může s věnem volně nakládat i po smrti své manželky, a újezd ohraničil Slavkovem u Opavy, Hradcem u Opavy, blíže neurčenou Jedlovou, Střelnou u Města Libavá a Deštnou.³¹

28 Novotný, Václav: *České dějiny I/3*. Praha 1928, s. 341, pozn. 1 pokládá Vojtěcha za bratra zakladatele kláštera.

29 CDB II, s. 151, č. 161. Též CDM II, s. 103, č. 92. Originál v AMB, SLMAL, č. 2. Listinou se podrobněji zabývali Šebánek, J. – Dušková, S.: *Listina v českém státě doby Václava I*. Považovali ji za pravděpodobně falzum vzniklé v doubravnickém klášteře, který jím chtěl prokázat právo na Vojtěchův majetek ve Slezsku. Prokop Zora a l (ČMM 86, 1967, s. 223–225) však prokázal její pravost.

30 CDB II, č. 373, s. 407. Též CDM II, č. 93, s. 104. Originál v AMB, SLMAL, č. 3.

31 CDB III-1, s. 215, č. 164. Též CDM II, s. 333, č. 290. Originál v AMB, SLMAL, č. 13.

Markraběcí listina je dodnes uložena mezi listinami doubravnického kláštera a není vyloučeno, že Vojtěch měl v úmyslu tento rozsáhlý pozemkový majetek rovněž věnovat doubravnickému klášteru. Pokud se tak stalo, musel klášter brzy tento majetek ztratit, neboť v pozdějších letech o něm nejsou žádné zprávy. Není ani jisté, zda Vojtěch své právo k semislavskému újezdu uhájil, neboť, jak uvidíme dále, měl o něj spor s vdovou po Semislavovi z Morkovic, svou tchyní.

Dne 28. dubna 1238, listinou danou v Lateráně, potvrdil papež Řehoř IX. klášteru všechna práva, která mu udělil markrabě Přemysl v roce 1235.³² Tak bylo velké privilegium doubravnického kláštera potvrzeno i nejvyšší církevní stolicí.

Přesto, že v čele doubravnického kláštera stál člen významného moravského šlechtického rodu Vojtěch z Medlova, nepokračovalo budování kláštera bez problémů. Ke sporům o semislavský újezd, které naznačuje již sporná markraběcí listina z 27. ledna 1238, přistoupily i rozbroje s proboštovým bratrem Jimramem z Medlova (1235–1253), který se zřejmě cítil ošizen rozdělením otcovského majetku. Mezi doubravnickými pergameny je uložen též mandát krále Václava I., který dosavadní bádání řadí do let 1252–1253. Král v něm informuje purkrabího Ratibora, kastelána na Veverí, o stížnosti probošta Vojtěcha na bratra Jimrama, který proti ustanovení velkého privilegia, v němž je za takové činy stanovena pokuta 10 hřiven, loupí klášterní statky a sužuje jeho poddané a žádá purkrabího, aby tomu zamezil. Jimram s tchánem Sigfriedem se zmocnil stříbrného dolu na území kláštera a prodal ho brněnským měšťanům. Purkrabí jim má tento důl odejmout a zároveň povolat k soudu Vojtěchovu tchyni, vdovu po Semislavovi, rozhodnout o sporném dědictví a uvědomit brněnské měšťany o tom, že klášterní dům ve městě je osvobozen od poplatků.³³

Listinu nelze jednoznačně označit za pravou. J. Šebánek zjistil, že bylo manipulováno s pečeti.³⁴ Pokud však jde o padělek, pochází nesporně již ze 13. století a jeho obsah má reálný základ. Podezřelý je především požadavek předvolání Vojtěchovy tchyně, která náležela k soudu olomouckému, před jakýmkoliv soud.³⁵ Faktem však nesporně zůstává Vojtěchův spor s tchyní o újezd Semislav na Holasicku i Jimramovy akce proti klášteru.

Probošt Vojtěch, který měl nespornou zásluhu o rozvoj kláštera, je uváděn mimo jiné v listině papeže Inocence IV. z 22. července 1243, v níž papež žádal opaty velehradského a zábrdovického a probošta doubravnického, aby mu podali

³² CDB III-1, s. 232–233, č. 168. Též CDM II, s. 354, č. 305, kde je listina chybně datována do roku 1239.

³³ CDB IV-1, s. 488–489, č. 293 (s datem před 22. září 1253). Též CDM III, s. 35, č. 47. Originál v AMB, SLMAL, č. 17

³⁴ Š e b á n e k , Jindřich: *Moravské úkoly na poli edice a evidence listinného materiálu*. ČMM 67, 1948, s. 29–30. Na podezření ze zpadělání upozorňuje Š e b á n e k , J. – D u š k o v á , S.: *Kritický komentář k moravskému diplomatii*. Praha 1952, s. 29–31 a t i ž : *Listina v českém státě doby Václava I.*, s. 15.

³⁵ J. Vodička připouští, že mandát je pravý. B r e t h o l z , Bertold: *Geschichte der Stadt Brünn*. Brno 1911, s. 33, jej klade do doby nedlouho po tom, co se Vojtěch stal proboštem.

zprávu o vpádu nějakých křesťanů do Uher po odchodu Tatarů.³⁶ I to naznačuje, že patřil mezi významné církevní hodnostáře. Dne 6. listopadu 1255 je Vojtěch uváděn jako kanovník olomoucký,³⁷ naposledy je uváděn 3. ledna 1258,³⁸ zemřel pravděpodobně 5. července téhož roku.³⁹

Ženský či smíšený klášter, klarisky, dominikánky nebo augustiniánky.

Papežská listina z 28. dubna 1238⁴⁰ je adresována proboštovi a konventu mužského řádu sv. Augustina, ačkoliv předešlé pravé listiny včetně velkého privilegia z roku 1235 hovoří o abatyši a jeptiškách a podle pozdějších dokladů byl v Doubravníku opět ženský klášter. Také 17. ledna 1240 je v papežské listině uváděn nejmenovaný doubravnický převor, kterého Řehoř IX. spolu s opatem hradištským pověřil převzetím resignace biskupa Roberta.⁴¹ Žádné další doklady však nenasvědčují tomu, že by v Doubravníku byl mužský klášter. Většina autorů studií z dějin kláštera proto předpokládala, že v Doubravníku byl ženský klášter na čas rozšířený o mužskou složku. Nejnověji se problematikou zabývali Libor Jan a Jindřich Zdeněk Charouz.⁴² Nové studie jak ze srovnání s jinými kláštery, tak výkladem klášterních listin, prokázaly, že probošt nemusel, a v případě Vojtěcha z Medlova zřejmě ani nebyl, doubravnickým řeholníkem. Řeholníky nemuseli být ani ostatní kněží v klášteře, i když existence sboru kněží při klášteře je nesporná. Šlo převážně o duchovní, kteří obsazovali fary, náležející klášteru, případně fary, v nichž měl klášter patronátní právo. Údaj papežské listiny z roku 1240, v níž je uváděn doubravnický převor, považuje Charouz za vzácný omyl papežské kanceláře, kde se místo správného *praepositus* dostalo do textu *prior*.⁴³

Dlouho a v řadě studií diskutovaným problémem je řehole, k níž se doubravnický klášter přiklonil. Novotný⁴⁴ o klášteře pouze uvádí, že není známo, kdy byl založen a jaké byl řehole. Zsvěcení původního klášterního kostela sv. Františku vedlo k domněnce, že šlo o řád žebrařských klarisek. Bohatě obvěnění kláštera, doložené listinou z 29. července 1235, tuto řeholi vylučuje. Předpokládalo se tedy, že původní doubravnické klarisky jako příslušnice druhého řádu sv.

36 CDB IV-1, s. 96–97, č. 22. Též CDM III, s. 28, č. 42.

37 CDB V-1, s. 112–114, č. 56. Též CDM III, s. 163, č. 189.

38 CDB V-1, s. 232–234, č. 145. Též CDM III, s. 253, č. 262.

39 Z e m e k , Metoděj: *Pořad děkanů, proboštů, kanovníků kapituly olomoucké*. VVM 4, 1949, s. 173.

40 Viz pozn. 32.

41 CDB III-2, s. 302–303, č. 225. Též CDM II, s. 364, č. 313.

42 J a n , L.: *Premonstrátky či augustiniánky?*, s. 15–24; C h a r o u z , Jindřich Zdeněk: *Doubravnické otazníky*. ČMM 114, 1995, s. 365–373.

43 C h a r o u z , J. Z.: *Doubravnické otazníky*, s. 369.

44 N o v o t n ý , V.: *České dějiny I/3*, s. 618.

Františka z Assisi přijaly v letech 1235–1238 spolu s rozšířením kláštera o mužskou složku řeholí sv. Augustina.⁴⁵ Nahoře zmíněná papežská listina z 21. dubna 1238, určená řádu sv. Augustina, to zdánlivě potvrzuje. Augustiniánské kláštery však začínají pronikat na naše území až ve 14. století.⁴⁶ Zdálo se tedy nejpravděpodobnější, že v Doubravníku šlo o řád premonstrátek, označovaný rovněž přívlastkem „řád sv. Augustina“.⁴⁷ L. Jan, který vyloučil někdejší mužskou složku kláštera, však jednoznačně prohlásil, že „po celou dobu trvání až do zániku v první polovině 15. století je nutné (jednou provždy) považovat klášter za ženský augustiniánský“.⁴⁸

Naproti tomu J. Z. Charouz diskusi uzavírá tím, že v případě Doubravníka nešlo od samého počátku o běžný, do struktury regulérních řádových řeholí patřící klášter, ale o volněji organizované duchovní společenství Bohu zasvěcených žen, v první fázi ovlivněné františkánskou spiritualitou podle regulí sv. Augustina. Poukázal na řadu ženských šlechtických klášterů v severní Francii, Belgii a v německých zemích 6.–11. století. Na rozdíl od normálního kláštera jeho členky skládaly zvláštní sliby do rukou biskupa a mohly vlastnit osobní majetek. Také různé duchovní předpisy nebyly v těchto kláštorech stejně přísné jako v kláštorech, svázaných pevnou řeholí. I když doubravnický klášter vznikl v době, kdy papežské synody kláštery tohoto typu zakazovaly, je zařazení doubravnického kláštera mezi kláštery tohoto šlechtického typu nejpravděpodobnější. A v této podobě působil klášter zřejmě až do svého zániku, i když došlo v třicátých letech 14. století zásahem papeže Jana XXII. k jeho formálnímu přičlenění k premonstrátskému řádu.⁴⁹

Další osudy kláštera

Výklad o dějinách doubravnického kláštera v období probošta Vojtěcha je třeba uzavřít rozborem dalších tří listin, které jsou do tohoto období datovány. K 29. červenci 1238 se hlásí listina olomouckého biskupa Roberta, kterou údajně potvrdil doubravnickému klášteru držení kostelů v Medlově, v Kadově, ve Velešovicích, Nekolaticích a v Kučerově, jež klášter získal od pánů Vojslava, Drslava a Časlava, desátek z pokut v újezdě doubravnickém, držení kostelů v tomto

⁴⁵ Např. Š e b á n e k , J. – D u š k o v á , S.: *Listina v českém státě doby Václava I.*, s. 12, pozn. 2.

⁴⁶ Š v á b e n s k ý , Mojmir: *Augustiniánské kláštery*. Brno 1959, s. 9.

⁴⁷ Viz např. Š v á b e n s k ý , Mojmir: *Církevní poměry na Brněnsku před rokem 1243*. Brno v minulosti a dnes XI, s. 32, pozn. 38. Též S e d l á č e k , P.: *Páni z Medlova*, s. 52, pozn. 37, který ukázal na podobné označování kláštera hradištského. Údaj Petra V o r l a : *Páni z Pernštejna*. Praha 1999, s. 20, že v listině z roku 1231 se uvádí řeholnice řádu premonstrátského, není přesný.

⁴⁸ J a n , L.: *Premonstrátky či augustiniánky?* s. 63.

⁴⁹ C h a r o u z , J. Z.: *Doubravnické otazníky*, s. 371–373. Zde v poznámce 5 je citována téměř v úplnosti literatura k zařazení kláštera do řádových regulí.

újezdě, totiž kostela v Bystřici a dalších, které tam již jsou nebo teprve budou postaveny, a desátky ze dvou popluzí v Chudčicích. Zároveň udělil návštěvníkům kostela sv. Kříže odpustky 40 dnů a stanovil, že probošt kláštera musí pečovat o správce kostelů, aby mohli řádně vykonávat své povinnosti.⁵⁰

Listina není zachována v originále. Je opsána v listině dané na Modřicích 18. ledna 1298, kterou biskup Dětrich tuto listinu potvrzoval.⁵¹ Již starší kritická literatura ukázala, že jde o padělek, vzniklý však nepochybně již ve 13. století,⁵² nesporně před rokem 1298. J. Vodička klade vznik listiny mezi léta 1258–1298. Rok 1258 jako nejstarší možný rok vzniku listiny je rokem úmrtí probošta Vojtěcha. Listina byla údajně vydána na žádost Štěpána z Medlova, ten však byl podle velkého privilegia již v roce 1235 mrtev. Poněvadž falzum vzniklo v doubravnickém klášteře, nemohlo vzniknout za života Vojtěchova, který by se asi nezmyšlil o více než tři roky v datu úmrtí svého otce. Důvod ke zpadělání listiny vidí Vodička v tom, že se klášter snažil prokázat plné majetnické právo ke kostelům, v nichž měl podle velkého privilegia jen právo patronátní – tedy právo dosazovat kněze. Jmenovité uvedení bystrického kostela může navíc vycházet ze skutečnosti, že kostel v Bystřici v době vydání velkého privilegia (v roce 1235) ještě k doubravnickému újezdu nepatřil, i když v této době již existoval.⁵³

Do období probošta Vojtěcha klade literatura ještě dvě další listiny, které prokazovaly zničení doubravnického kláštera Tatory. První byla údajně vydána v lednu 1243 v Brně Štěpánem, synem Štěpána z Medlova, a vydavatel jí obnovil Tatory zničený doubravnický klášter, dal mu svou ves Vír s příslušenstvím, 5 lánů v Olší, které koupil od templářů v Jamolicích, a včelíny v Doubravníku.⁵⁴ Pravost listiny pak měla podepřít papežská listina Inocence IV., hlásící se k 23. červenci 1244, kterou papež údajně určil soudce ve sporu kláštera doubravnického s templáři.⁵⁵ Obě listiny jsou moderními padělkami, kterými se A. Boček snažil prokázat zničení doubravnického kláštera Tatory.⁵⁶ Ačkoliv to bylo prokázáno již před několika desetiletími, objevují se ve studiích z minulosti Doubravníka nadále zprávy o údajném zničení kláštera Tatory v roce 1241.⁵⁷

Pokusíme-li se tedy o shrnutí dějin kláštera do padesátých let 13. století, můžeme konstatovat, že klášter vznikl na území získaném někdy v prvních desetiletích 13. století pány z Medlova nejspíše v letech 1229–1230. Od svého zakladatele i dalších dárců získal klášter několik vesnic a řadu kostelů. Význam kláštera

50 CDM II, s. 341, č. 295.

51 CDM V, s. 82–83, č. 82. Originál v MZA, E 6 – Benediktini Rajhrad, sg. E g 20.

52 K l i c m a n , L.: *Počátky kláštera doubravnického*, s. 102–107.

53 Srov. mou recenzi na studii Jaroslava T e p l é h o: *Hrad Zubštejn – Lapis a sídelní situace v pořící horní Svatky*. VVM 44, 1992, s. 294.

54 CDM III, s. 20, č. 35.

55 CDM III, s. 41, č. 53.

56 B r e t h o l z , Bertold: *Die Tataren in Mähren und die moderne mährische Urkundenfälschung*. Zeitschrift der Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens I, s. 1–65. Viz též Š e b á n e k, J.: *Moderní padělkami*, s. 478, pozn. 5.

57 M a z á č , L.: *Doubravník*, s. 97.

stoupl, když se jeho proboštem stal syn zakladatele Vojtěch z Medlova, přesto musel klášter o některé své statky tvrdě bojovat s Vojtěchovým bratrem Jimramem. Není však dokladů o tom, že by byl počátkem čtyřicátých let vypálen Tatarsy. Šlo o ženský klášter, který se důsledně nepřikláněl k žádné řeholi, probošt ani kněží, které klášter osazoval do klášterních far, nemuseli být řeholníci.

Po úmrtí probošta Vojtěcha máme o doubravnickém klášteře poměrně málo zpráv. Další doubravnický probošt, královský kaplan Jindřich, je doložen až 4. září 1277, další probošt, Mutina, v roce 1294.⁵⁸ Že toto období nebylo pro klášter příznivé, dosvědčují dvě listiny papeže Martina IV. ze 17. dubna 1282. V první z nich ustanovil papež olomouckého biskupa ochráncem kláštera sv. Kříže v Doubravníku a nařídil mu, aby klášteři zajistil vlastnictví zcizených statků a ve sporech kláštera donutil svědky vydávat pravdivá svědectví.⁵⁹ Ve druhé pak vzal majetek kláštera sv. Augustina v Doubravníku pod svou ochranu a potvrdil mu všechny statky.⁶⁰ Zdá se tedy, že po úmrtí probošta Vojtěcha prošel klášter dalším velmi složitým obdobím. Nepochybně ztratil v této době právo k Vojtěchovým statkům na pomezí Moravy a Slezska, snad ho příbuzní bývalého probošta připravili i o další majetek. Až koncem 13. století se klášter zvolna vzpamatovával z úpadku a začal opět upevňovat svoje postavení. Také jeho majetek se opět zvolna rozrůstal, jak dosvědčují další dochované klášterní listiny.

Dne 15. února 1285 vydal olomoucký biskup Dětrich v Modřicích listinu, v níž potvrdil doubravnickému klášteři patronátní právo kostela v Olší, které mu daroval Demeter z Bukové. Tento šlechtic významného rodu erbu křídla, jeden z předků později proslulých pánů z Lomnice, potvrdil pravdivost údajů přivěšením vlastní pečeti. Svědky tohoto právního aktu byli potomci zakladatele Artleb z Medlova a Štěpán z Pernštejna, šlechtic Milko z Černvíru, nějaký mnich Galo a faráři Heřman ze Štěpánova, Janek z Rozsoch a Bartoň z Bohdalova,⁶¹ tedy správcové kostelů doubravnického újezdu. Držení kostelů v tomto újezdu, opírající se o falešnou listinu hlásící se k roku 1238, si nechal klášter potvrdit biskupem Dětrichem již zmíněnou listinou z 18. ledna 1298, biskupem Janem 26. září 1303⁶² a biskupem Konrádem 17. listopadu 1318.⁶³

Spory o klášterní majetek, rozchvácený pravděpodobně po smrti probošta Vojtěcha, nebyly vyřešeny ani v prvním desetiletí 14. století. Z 20. února 1310 je totiž dochována papežská listina, kterou Kliment V. na prosby abatyše a konventu kláštera sv. Kříže v Doubravníku nařídil biskupovi olomouckému, aby se staral o navrácení majetku zcizeného klášteři a aby donutil svědky k výpovědi.⁶⁴ Nařídil tedy papež Kliment V. olomouckému biskupovi opět totéž, co jeho před-

58 CDB V-2, s. 555–556, č. 644. Též CDM V, s. 199, č. 144 a CDM V, s. 21, č. 13.

59 CDBM V, s. 275, č. 69. Originál v AMB, SLMAL, č. 46.

60 CDM V, s. 275, č. 70. Originál v AMB, SLMAL, č. 45.

61 CDM IV, s. 296, č. 226. Originál v AMB, SLMAL, č. 48.

62 CDM V, s. 163, č. 155. Originál v AMB, SLMAL, č. 66.

63 CDM VI, s. 113, č. 142. Originál v AMB, SLMAL, č. 77.

64 CDM VI, s. 26, č. 34. Originál v AMB, SLMAL, č. 71.

chůdce 17. dubna 1282. Zdá se tedy, že více než čtvrt století spor o klášterní statky výrazněji nepokročil. Ani v dalších letech se situace kláštera asi příliš nezměnila. Až z druhé třetiny 14. století máme další zprávy o růstu klášterního panství, avšak téměř výhradně v rozsahu původní držby pánů z Medlova a jejich dědiců.

DOUBRAVNÍK V DOBĚ LUCEMBURSKÉ

Novým rozvojem k zániku

Po období úpadku nový rozvoj kláštera

Doubravnický klášter, v první polovině 13. století bohatě dotovaný vesnicemi i patronátními právy kostelů v oblasti, kolonizované pány z Medlova, i v místech od povodí střední Svatky značně vzdálených, prodělal po úmrtí probošta Vojtěcha období úpadku a stagnace. Nejčastějšími dokumenty o klášteře v této době jsou papežské listiny, zajišťující klášteře ochranu před uchvatiteli jeho majetku. Ani vnitřní život kláštera však neodpovídal požadavkům nejvyšších církevních míst. Dne 14. ledna 1333 nařídil proto papež Jan XXII. řížskému arcibiskupovi Fridrichovi z Pernštejna,⁶⁵ aby visitoval doubravnický klášter. Podle zpráv, které papež získal, zanedbávala abatyše Ofka i jeptišky duchovní i hmotné zájmy kláštera.⁶⁶ Výsledky intervence řížského arcibiskupa však nejsou známy. Málo pravděpodobná je i jeho osobní účast v Doubravníku, neboť od roku 1325 pobýval u papežského dvora v Avignonu a řížským arcibiskupem byl pouze titulárně. Abatyše Ofka (Eufémie) se totiž objevuje jako představená kláštera i v následujících letech. Zadání vizitace kláštera členu zakladatelské rodiny přispívá podle J. Z. Charouze⁶⁷ k určení řehole kláštera, přesněji řečeno je jedním z dokladů, že doubravnický klášter nebyl klášteřem, vázaným pevnou řeholí, nýbrž spíše ústavem pro šlechtičny zakladatelského a spřízněných šlechtických rodů.

Nový rozvoj kláštera, doložený menšími i většími dotacemi především od členů pernštejnského rodu, můžeme sledovat od počátku druhé čtvrtiny 14. století. Jde o období hlubokého úpadku pernštejnského rodu, drobení někdejšího rozsáhlého panství, jehož části se postupně dostávají do rukou doubravnického kláštera, aby na závěr druhého století své existence klášter zanikl a statky se vrátily do rukou, v této době opět sjednoceného, zakladatelského rodu. V letech 1325–1335 získal klášter po delším období úpadku další statky odkazem Geruše z Medlova a Aušperka, dcery Jimrama z Pernštejna a Auršperka. Geruše byla provdána nejdříve za Kadolta z Hazlova, v roce 1325 byl jejím druhým manželem Děřich z Wolfgersdorfu. Syn Jindřich a dcera Markéta jí záhy zemřeli, proto se rozhodla věnovat některé své statky doubravnickému klášteři. Dne 13. ledna 1325 listinou danou v Brně věnovala abatyši a konventu doubravnického

⁶⁵ H l e d í k o v á , Zdeňka: *Z domácnosti Fridricha z Pernštejna*. In: Pocta Janu Janákovvi. Brno 2002, s. 391–403.

⁶⁶ CDM VI, s. 346, č. 451 – z vatikánských register.

⁶⁷ C h a r o u z , J. Z.: *Doubravnické otazníky*, s. 371.

klášteřa vesnici Věchnov s lesy, s lukami a se vším nemovitým majetkem. Ves získala dědičně od synovců Jimrama a Filipa z Medlova. Podmínkou daru bylo, aby se jeptišky v klášteře modlily za spásu její a jejích potomků. Za svědky tohoto převodu vzala Filipa z Medlova a Adama z Pernštejna, vedle její pečeti listinu ověřili též otec Jimram z Pernštejna, Filip z Pernštejna a již zmíněný svědek Filip Pernštejský z Medlova.⁶⁸ Klášter, který dal jistě podnět k sepsání listiny, si svědectvím jednotlivých členů perňštejského rodu zajišťoval bezpečnější držbu získaných statků.

Po smrti svého druhého manžela, otce a dětí nechala Geruše z Aušperka sepsat druhou darovací listinu, která je vlastně její závětí. Byla sepsána v doubravnickém klášteře 16. července 1335 a Geruše v ní odkázala jeptiškám tohoto klášteřa všechen svůj majetek, totiž výnos celé vsi Zlatkova kromě jednoho lánů, celou vesnici Německé (Sněžné), pět lánů ve vesnici Rovečné, tři a půl lánů ve vesnici Ždánice a ves Nyklovice. Ze vsi Věchnova, uvedené již v obdarování z roku 1325, měl přicházet klášteru užitek pět hřiven, a to hřivna v době adventu, dvě hřivny v období čtyřicetidenního půstu na nákup ryb a oleje, po smrti Geruše pak půl hřivny ve výročí jejího úmrtí. V úmrtí den jejího otce měl klášter dostávat jeden a půl věřduňku, v úmrtí den matky půl věřduňku, v úmrtí den prvního manžela pět lotů, v úmrtí den druhého manžela tři loty, v úmrtí den syna Jindřicha a dcery Markéty po věřduňku.⁶⁹

Rok před sepsáním této listiny, 8. května 1334, potvrdil Půta z Újezda a Taso-va, další člen rodu erbu křídla, s nímž se v dějinách doubravnického klášteřa setkáváme, se svou manželkou Markétou a se svými dědici abatyši Eufemii a celému konventu doubravnického klášteřa patronátní právo kostela v Újezdě, které jim již dlouhý čas náleželo, pod podmínkou, že jména jejich drahých budou zaznamenána v kalendariu klášteřa a ve výročí jejich úmrtí za ně bude sloužena mše.⁷⁰ Vedle kostelů v doubravnickém újezdě a patronátního práva kostela v Olší získal tak doubravnický klášter patronátní právo dalšího kostela, které mu 4. března 1344 na prosby abatyše Eufemie, převoryše Anežky a dalších členek konventu potvrdil generální vikář olomouckého biskupa Jana a probošt kostela sv. Petra v Brně Heřman.⁷¹

V moravském diplomatáři nalezneme z téže doby další listinu s datem 20. února 1347, kterou údajně papež Kliment VI. nařídil olomouckému biskupovi, aby chránil doubravnický klášter a vydobyl mu odcizené statky.⁷² Jde však o chybné přisouzení listiny Klimenta V. z roku 1310 jeho stejnojmennému nástupci.⁷³

Rokem 1348, kdy byly založeny moravské zemské desky, nám přibývá zpráv o dalším majetku, který klášter získal v řadě blízkých i vzdálených vesnic. Již

68 CDM VI, s. 211, č. 273. Originál v AMB, SLMAL, č. 83.

69 CDM VII, s. 48, č. 67. Originál v AMB, SLMAL, č. 92.

70 CDM VII, s. 10, č. 13. Originál v AMB, SLMAL, č. 91.

71 CDM VII, s. 389, č. 537. Originál v AMB, SLMAL, s. 106.

72 CDM VII, s. 514, č. 698.

73 Srov. D o l e ž e l , J.: *Ante aream monasterii sancte Crucis*, s. 323, pozn. 2.

v roce 1349 připsal Vznata z Tasova doubravnickým jeptiškám Kláře a Kateřině po dobu jejich života 2 hřivny grošů pravidelné činže na Dalečíně.⁷⁴ V roce 1353 připsal Jimram z Pernštejna na dluh 70 hřiven grošů klášteru 7 hřiven činže v Medlově.⁷⁵ O rok později nechal Jan Sacerdos připsat klášteru 2 hřivny grošů v Tresném.⁷⁶

V zemských deskách však nalezneme i zprávy o převodu majetku, který užíval klášter nebo jeho členky, do jiných rukou. V roce 1355 přenechala abatyše Ofka všechen svůj majetek v Újezdě u Černé Hory Ješkovi z Boskovic,⁷⁷ v roce 1366 mniška Alžběta 2 hřivny grošů a 10 hřiven roční činže na mlýně a třech lánech v neurčeném Stranišově Filipovi z Jakubova.⁷⁸

V listinách z let 1334 a 1344 se setkáváme se jmény dalších představených doubravnického kláštera. V letech 1334–1355 byla jeho abatyší Eufemie či Ofka, převoryší pak byla v roce 1344 Anežka a po ní v roce 1356 Alžběta. Prokazuje nám to listina bratří Jimrama, Filipa a Žibřida z Jakubova z 25. července 1356. Listina potvrzuje, že Jimram, Filip a Žibřid z Jakubova darovali po úmrtí své matky Kateřiny se souhlasem abatyše Kláry a převoryše Alžběty doubravnickému klášteru hřivnu ročního úroku, který koupili ve vsi Rozsochách, položené na klášterních statcích. Do konce svého života měly úrok užívat jejich sestry Bolka a Ofka z Jakubova, potom některá jiná jeptiška na věčné světlo.⁷⁹ Z listiny je zřejmé, že klášteru náležel nejen kostel v Rozsochách, ale pravděpodobně celá vesnice nebo i vesnice sousední. Naznačují to jen o málo mladší listiny na různé svobody rychtářů v Kundraticích, ve Vojtěchově a v Míchově.

Dne 23. dubna 1363 dala abatyše Markyta rychtáři svobodné zakupní rychty v Kundraticích právo užívat les Lísek sekáním a prodejem dříví, osvobodila rychtu od robot, placení sýrů a omastků. Podobnou svobodu získal rychtář ve Vojtěchově, kterému byl přidělen jeden les u jezera od pole po hraniční cestu k potůčku, les Pustiny a les od Žďárského po hranicích ke studánce až po potok. Rychtář v Míchově dostal o den později k užívání les Lísek, ohraničený třemi kmeny, do nichž byly vraženy hřeby, užívání pole Pustina a kus role v Loučném při kopci. Kromě osvobození od robot a dávek sýrů a omastku byl osvobozen též od přediva.⁸⁰ Listiny naznačují, že klášteru náležely celé vesnice Kundratice, Vojtěchov a Míchov.

74 *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren*. Brüner Cuda (= ZDB) I. Hgg. von P. v. Chlumceky, J. Chytil, C. Demuth, A. v. Wolfskron. Brünn 1856, č. 99.

75 ZDB II, č. 127.

76 ZDB III, č. 53.

77 ZDB III, č. 115. Vedle patronátního práva, pojištěného listinou z roku 1334, měl tedy klášter z Újezda i některé další příjmy.

78 ZDB IV, č. 443.

79 CDM IX, s. 20, č. 26. Originál v AMB, SLMAL, č. 123.

80 H o s á k, Ladislav: *Tři neznámé listiny kláštera Doubravnického ze 14. století*. Od Horácka k Podyjí 9, 1931/32, s. 118.

V roce 1358 zapsala abatyše Klára klášteru své dědictví v Borovci a v Pohledci, Jimram z Pernštejna pak zapsal klášteru vesnici Tresné.⁸¹

Další statky dostal klášter 1. ledna 1360 od Jimrama z Pernštejna, který zastavil konventu doubravnického kláštera, především sestrám Kláře a Kačce, dcerám zemřelého Štěpána z Pernštejna, za 60 hřiven pražských grošů svůj majetek v Ubušíně, v Nedvězíčku, půl druhého lánu v Chlumu a dva úročné groše ve Strachujově, tedy celkem šest hřiven ročního úroku, vyjma královskou berní a lesní oves. Zastavené statky měl držet až do své smrti a pravidelně odvádět tři hřivny na sv. Jiří a tři hřivny na sv. Michala. Vyplatit je mohl na sv. Jana Křtitele nebo na vánoce, ve stejných termínech je mohli vyplatit i Jimramovi dědici. Listinu potvrdili svou pečeti vedle Jimrama jeho synové Štěpán a Bohuslav a příbuzní, nám již známý Jimram z Jakubova a z Pernštejna, Filip z Jakubova a z Pernštejna a Jindřich z Pernštejna.⁸²

Další zástavu získal klášter od téhož šlechtice, který zřejmě zápasil s finančními problémy, v roce 1365. Listinou danou na Pernštejně 5. července zastavil Jimram z Pernštejna se souhlasem svých synů Štěpána a Bohuslava za 20 hřiven pražských grošů, počítaje na hřivnu 64 grošů, ves Strachujov doubravnickým jeptiškám sestřenici Kláře a dceři Blance, vyjma louky, rybolov, lesní oves a markraběcí berní. Po smrti Kláry a Blanky měl právo vesnici vyplatit. V případě, že by ji nevyplatil, měl klášter po jejich smrti pobírat ze Strachujova dvě hřivny úroku. Zástavu kromě Jimramových synů potvrdil Jimram z Jakubova a z Pernštejna.⁸³ Dva groše úroku ze Strachujova, které klášter získal v roce 1360, byly tedy o pět let později rozšířeny o výtěžek z celé vesnice, po smrti obou šlechtických jeptišek na dvě hřivny grošů.

V téže době získal klášter opět některé drobné činže, většinou od šlechticů, které zřejmě ve stáří vyhledaly v klášteře útulek. Tak v roce 1368 zapsala Anna z Březníka klášteru pět hřiven grošů na vsi Letovicích,⁸⁴ v roce 1368 pak Jitka z Lelekovic svůj majetek v Lelekovicích a Anežka z Březníka 5 hřiven grošů v již uváděných Neteluticích,⁸⁵ které jsou asi totožné s Letovicemi, udělenými klášteru již v roce 1335.

O tři roky později, v roce 1371, získal klášter od Jimrama z Pernštejna další statky, a to jednak darem, jednak zástavou. Dne 21. března 1371 se souhlasem synů Štěpána, Bohuslava a Gerharda z Pernštejna dal pro spásu svých rodičů, bratří, manželky a dalších příbuzných doubravnickým jeptiškám ves Lískovec, vyjma královskou berní, se vším právem, které její kolonisté, tedy noví osadníci, užívali na polích, v hájích a říčkách. Šlo tedy zřejmě o vesnici nově osídlenou. Klášter měl držet vesnici tak dlouho, dokud ji jeho synové nevyplatí částkou 40 hřiven grošů. Ve výročí smrti Jimramových příbuzných měla být v klášteře slou-

81 ZDB III, č. 453 a 454.

82 CDM IX, s. 116, č. 144. Originál v AMB, SLMAL, č. 129.

83 CDM IX, s. 296–297, č. 399. Originál v AMB, SLMAL, č. 135.

84 ZDB IV, č. 184. Snad jde o zaniklé Letovice na Slavkovsku.

85 ZDB V, č. 94, 95 a 123.

žena mše. Výnos z vesnice měly za svého života přijímat Jimramova sestřenice Klára a dcera Blanka. Dotaci vedle tří Jimramových synů dosvědčili opět Jimram a Filip z Jakubova a z Pernštejna, označení v listině jako bratři vydavatele listiny.⁸⁶

Dne 12. května téhož roku zastavil Jimram z Pernštejna se souhlasem syna Bohuslava za 10 hřiven pražských grošů doubravnickým jeptiškám, zvláště sestře Kláře, dceři Blance a neteři Anežce z Doubravice, po jejich smrti pak klášteru, ves Zlatkov s osadníky, platícími ročně jednu hřivnu úroku, a se všemi právy. Vedle nich však zůstali ve Zlatkově poddaní, kteří odváděli i nadále dávky Jimramovi, jemuž zůstaly také všechny roboty a menší pocty a právo vybírat generální berni. Smlouvu s klášterem vedle syna Bohuslava potvrdili bratři Jimram a Filip z Jakubova a z Pernštejna a bratřenci Vojtěch a Vaněk z Pernštejna.⁸⁷

Tato zástavní listina je dalším dokladem lability majetkového vztahu kláštera k různým statkům. Zlatkov kromě jediného lánu darovala doubravnickému klášteru již v roce 1335 Geruše z Aušperka. O daru nechala sepsat dochovanou listinu, která zdánlivě prokazuje, že ves Zlatkov i další v listině uváděné statky náležely klášteru. Zdá se však pravděpodobné, a dokazuje to i níže citovaná listina Tasa z Újezda na Nyklovice, že klášter právo na zmíněné statky neuhájil. Dědicem Geruše se zřejmě nestal doubravnický klášter, nýbrž některý z jejích příbuzných. Ti asi poslední vůli Geruše z Aušperka od počátku neuznávali. A zůstává otázkou, zda tato poslední vůle měla být skutečně formulována tak, jak ji nacházíme v dochované listině z roku 1335. Vydavatelem listiny je sice Geruše, která k ní přivěsila svou pečeť, nedosáhla však stvrzení svého kšaftu příbuznými, jak tomu bylo u jejího obdarování kláštera v roce 1325. Zdá se tedy, že klášter z rozsáhlého daru z roku 1335 udržel jen menší část, možná dokonce vůbec nic.

Třetí listinu doubravnického kláštera z roku 1371 vydal 1. března v Doubravníku Tas z Újezda. Jeptiškám doubravnického kláštera dal podle ní za dluh 25 moravských hřiven užitek ze vsi Nyklovice a souhlasil se zapsáním tohoto statku klášteru do zemských desk.⁸⁸ Klášter tak získal další vesnici, která měla být podle kšaftu Geruše z Aušperka jeho majetkem již v roce 1335.

V roce 1373 zapsali doubravnickému klášteru Jimram z Pernštejna a jeho bratr Vaněk svůj majetek v jihomoravském Medlově.⁸⁹ Klášter si činil nárok i na užitek z vesnice Domanínka, neboť abatyše Klára v témže roce, kdy klášter získal Medlov, vznesla odpor proti vkladu Domanínka do zemských desk plebánem Unkou jeho sestře Anežce.⁹⁰ V roce 1390 zapsal pak mnišce Elišce a doubravnickému klášteru 2 hřivny grošů pravidelné činže Vojslav z Pačlavic.⁹¹

86 CDM X, s. 136, č. 117. Originál v AMB, SLMAL, č. 142.

87 CDM X, s. 147, č. 122. Originál v AMB, SLMAL, č. 143.

88 CDM X, s. 129, č. 110. Originál v AMB, SLMAL, č. 141. Viz též ZDB V, č. 370.

89 ZDB VI, č. 73 a 74.

90 ZDB VI, č. 45.

91 ZDB VII, č. 734.

Souběžně se získkem dalších statků však klášter některé majetky prodával. Tak v roce 1378 byl do zemských desk zanesen vklad Věstínka a Tresného abatyší Klárou, převoryší Anežkou a celým konventem doubravnického kláštera Benešovi z Kravař a na Krumlově.⁹² Prodej však byl asi uskutečněn již před rokem 1356, neboť již v tomto roce nahradila ve funkci převoryše kláštera Anežka Alžbětu. Z toho vyplývá, že i vklad Tresného v roce 1358 klášteru byl kodifikací právního aktu, provedeného již před rokem 1356.

V neznámé době získal klášter také Morašice mezi Znojmem a Moravským Krumlovem, snad původní rodový majetek pánů z Medlova. Jimram z Jakubova a z Pernštejna, jeho synové Filip a Jimram a jeho bratranec Žibřid si však Morašice před rokem 1379 přivlastnili a prodali je. V náhradu 16. října 1379, listinou danou na Jakubově, dali jeptiškám doubravnického kláštera osm hřiven roční činže v Šemíkovcích. Za modlitby, které se klášter zavázal číst za všechny dárce i jejich předky a příbuzné, dali pak klášteru dvorec ve Džbánicích, úrok z vinic a desátek vína z hory v Dobelicích, vyjma vinici rektora bystrického kostela a probošta doubravnického Václava.⁹³

Doubravnický klášter skutečně začal důchod ze Šemíkovců pobírat, nebylo mu však dopřáno jeho klidné užívání. Žibřid z Jakubova totiž přenechal Šemíkovce Buzkovi z Myslibořic, který za ně zaplatil 130 hřiven grošů dluhu znojenským židům. A v roce 1412, zřejmě již po Žibřidově smrti, došlo ke sporu o toto zboží mezi Buzkem z Myslibořic a doubravnickým klášterem.⁹⁴ Zemský soud sice rozhodl, že abatyše nemá na půhon před zemským právem odpovídat, poněvadž se jedná o židovský majetek, který má soudit zemský starosta,⁹⁵ ale o pět let později opět pohnal Buzek abatyši a konvent doubravnického kláštera, že mu neprávem drží jeho dědictví 90 kop grošů v Šemíkovcích.⁹⁶ Spor o toto zboží byl uzavřen v roce 1418, kdy zemský soud doporučil Buškovi smluvit se o vzniklé škody.⁹⁷ V roce 1420 pak Vilém z Pernštejna vznesl nový odpor proti vkladu Šemíkovců Buzkem z Myslibořic Vlčkovi z Okarce do zemských desk s prohlášením, že jde o majetek klášterní.⁹⁸

Poněvadž doubravnickému klášteru náležely kostely v doubravnickém újezdu, rozrůstal se jeho majetek i některými drobnými dotacemi a dary těmto kostelům. Proto se v klášterním archivu dochovala listina bratří Bohuslava, Jimrama, Smila a Viléma z Pernštejna, daná 28. října 1385 na Pernštejně, kterou pernštejnští páni dali na prosbu plebána Zbyňka dalečinskému kostelu půllán v Dalečíně, který

92 ZDB VI, č. 609.

93 CDM IX, s. 153, č. 167. Originál v AMB, SLMAL, č. 152.

94 Libri citationum et sententiarum seu Knihy pùhonné a nálezové (= KP) II–III. Ed. V. Brandl. Brno 1873–1880, zde KP II, s. 271, č. 1123.

95 KP II, s. 321, č. 351.

96 KP II, s. 339 a KP III, s. 15, č. 78.

97 KP III, s. 20, č. 16.

98 ZDB XII, č. 97.

náležel k jejich dvoru a na němž bydlel jejich poplatný člověk Radoň. Plebán se za to musel zavázat sloužit za dárce stanovené mše.⁹⁹

Nepřímou dotaci klášteru zachycuje i listina z 11. listopadu 1395, kterou bystrický farář a tišnovský děkan Václav spolu s doubravnickým farářem Petrem potvrdili smlouvu mezi farářem v Olší Tomášem a Dětrichem a jeho ženou Kačou z Olší o kostelní pohřeb a zádušní službu za stálý plat jedné hřivny na lidech ve Vojetíně. Listina měla být uložena v sakristii doubravnického kláštera.¹⁰⁰

Paprocký uvádí, že v archivu pánů z Náchoda viděl listinu z roku 1406, kterou Lev z Náchoda a další páni dosvědčovali, že Markéta, vdova po Jaroslavovi z Langenberka, učinila nadání oslavanskému a doubravnickému klášteru.¹⁰¹ O jaká nadání šlo, však záznam neříká.

Z roku 1410 máme dochován seznam představených i řeholnic doubravnického kláštera. Je v listině papežského legáta Leonarda de Bonafedis, vydané ve Florencii 5. července, kterou dostaly doubravnické jeptišky právo samy si volit vhodného zpovědníka, protože přispěly na boj proti Turkům. Abatyší kláštera byla tehdy Helena, převoryší Klára, sakristánkou Dorota, kantorkou Anna. Jeptišky se jmenovaly Bolka, Voršila, Gertruda, Bětko, Kunhuta, Echna, Kačna, Alžběta, Markéta, Kateřina, Dorota, Manka a druhá Dorota.¹⁰² Právo zvolit si vhodného zpovědníka, které jeptišky dostaly v roce 1410, považuje J. Z. Charouz za jeden z důkazů, že doubravnický klášter nebyl klášterem vázaným pevnou řeholí, nýbrž jakýmsi ústavem pro šlechtičny zakladatelského a zpřízněných rodů. Mezi jeptiškami zmíněná Markéta může být totožná s Markétou z Věteřova, sestrou Jana Kužela z Archlebova, která v roce 1413 pohnala Vítězslava z Ježova, že jí zadržuje dědictví na Ježově, které jí měl vydat bratr Prošek.¹⁰³ Snad se jednalo rovněž o majetek, který měl připadnout klášteru.

Proboštem kláštera byl, jak víme z předešlého textu, v roce 1379 rektor bystrického kostela Václav, v letech 1405–1413 pak doubravnický plebán Jan, který 13. dubna 1405 spolupečetil v Olomouci listinu Jana ze Slavonic¹⁰⁴ a 15. března 1413 je jmenován v notářské listině stvrzující závěť Jana řečeného Nohavky z Chroustovic. Jan Nohavka si v Doubravníku zvolil pohřebiště a proto odkázal na stavbu kůru klenoty ze zlata a stříbra, koně, zbraně, kopí a peníze. Šlo o stříbrný opasek, valacha řečeného Hnědý a koně Plavý, oba se sedly, koně zvaného Plesnivý v ceně osm kop grošů, pancíř, dva samostříly a součást zbroje, kterou měl na hradě Pernštejně, čtyři zlaté prsteny, šest kop grošů, za které prodal koně, a pět a půl kopy grošů na svůj pohřeb. Co z majetku zbude, mělo být dáno věři-

⁹⁹ CDM XI, s. 339, č. 375. Originál v AMB, SLMAL, č. 158.

¹⁰⁰ CDM XII, č. 286. Originál v MZA, E 6, sg. C g 5.

¹⁰¹ Paprocký z Glogola Paprocké Woly, Bartoloměj: *Zrcadlo slavného markrabství Moravského, w kterémž jeden každý staw dáwnost, wzáctnosz a povinost Sasu uhlédá*. Olomutii 1593, fol. CXXX. Viz též Sedláček, August: *Úvahy o Zrcadle Paprockého*. ČMM 14, 1907, s. 213.

¹⁰² CDM XIV, s. 135, č. 144. Originál v AMB, SLMAL, č. 211.

¹⁰³ KP II, s. 411, č. 212.

¹⁰⁴ CDM XIII, s. 400, č. 366. Originál v AMB, SLMAL, č. 205.

telům, jejichž seznam měl probošt Jan.¹⁰⁵ Jan Nohavka byl zřejmě jedním ze služebníků pernštejnského pána Viléma z Pernštejna, člen nebo snad i některý z velitelů jeho ozbrojené družiny. Poněvadž vážně onemocněl, nechal veřejným notářem Tomášem, synem Václava z Kroměříže, sepsat svou poslední vůli ve prospěch doubravnického kláštera, vymínil si však právo závět' změnit, pokud by se uzdravil.

Z 19. května 1414 máme dochovanou první česky psanou listinu, vydanou doubravnickým klášteřem. Abatyše Helena, převoryše Klára, sakristánka Dorota a celý konvent doubravnického kláštera v ní dosvědčují, že kněz Mikeš z Knínic dal klášteru 20 hřiven grošů pražských na bohoslužby. Klášter za to slíbil chovat kněze Mikeše až do konce života mezi klášterními kněžími.¹⁰⁶

Poslední známé obdarování doubravnického kláštera pochází z roku 1415. Je stvrzeno česky psanou listinou Viléma z Pernštejna z 31. května. Podle ní dal pan Vilém převoryši Kláře a konventu doubravnického kláštera dvě kopy ročního platu ve Zlatkově, splatné polovinou na sv. Jiří a polovinou na sv. Václava. Zlatkovský rychtář, který vybíral od poddaných poplatky, měl před odevzdáním poplatků panu Vilémovi odevzdat vždy jednu kopu převoryši Kláře, po její smrti měl tento důchod připadnout klášteru.¹⁰⁷ Po více než polovině století dostal tedy klášter opět potvrzení užitků ze vsi Zlatkova, na jejíž větší část měl písemné stvrzení již z roku 1335 a jednu hřivnu ročního úroku z této vsi dostal v roce 1371. Jen o rok mladší, z roku 1416, je však zpráva o ztrátě klášterního majetku – dvora, lázní a vinogradů – v Medlově, které Vilém z Pernštejna vložil do zemských desk Joštovi z Rosic.¹⁰⁸

Zánik kláštera

Darem platu na Zlatkově končí významné období doubravnického kláštera. Je tedy na místě pokusit se o shrnutí údajů o rozsahu klášterního panství v době od jeho založení do počátku husitských válek. Necháme-li stranou sporné statky, které měli klášteru věnovat Vojtěch z Medlova a Geruše z Auršperka, jež klášter záhy ztratil, byla to řada vesnic na pozdějším rozsáhlém pernštejnském panství před jeho rozdělením na díly pernštejnský, bystrický, novoměstský a jimramovský. Od roku 1235 náležely klášteru blízké vesnice Maňová, Klokočí a Rakové. Pozdější dary pernštejnské vrchnosti klášteru se orientovaly spíše na výnosy z vesnic severnější části panství, případně z malých vesniček, pravděpodobně později kolonizovaných. V roce 1325 to byl Věchnov, 1349 a opět 1385 poplatky z Dalečína, 1354 a 1358 z Tresného, 1356 z Rozsoch, 1358 z Borovce a z Pohledce, v roce 1360 z Ubušina, Nedvězíčka, Chlumu a Strachujova, který byl o pět let později věnován klášteru celý, v roce 1363 zřejmě klášteru patřily Kundratiče, Vojtěchov a Míchov, v roce 1371 se mezi klášterními statky objevují Lísko-

105 AMB, SLMAL, č. 221.

106 AMB, SLMAL, č. 221.

107 AMB, SLMAL, č. 230.

108 ZDB XI, č. 355.

vec, Zlatkov a Nyklovice. Podle pozdějších pŕuhonů si klášter činil nárok i na Skorotice, Rodkov a Olešíanky. Zdá se, že se na kolonizaci některých později osazených vesnic podílel sám klášter a tím k nim získal určitá majetková práva. Vedle několika kostelů okolních panství měl klášter od nejstarších dob v celé pernštejnské oblasti patronátní práva k většině kostelů, v polovině 14. století pobíral důchod ze starého rodového sídla pernštejnských pánů, jihomoravského Medlova, a určité platy přicházely do kláštera i z obvodu panství jedné z rodových větví pernštejnských pánů – pánů z Jakubova.

Několik let po posledním známém obdarování doubravnického kláštera, na samém počátku husitských válek, byl údajně klášter zpustošen a klášterní statky rozchváceny.¹⁰⁹ I když o skutečném zničení kláštera nemáme spolehlivé doklady a klášterní kostel sv. Kříže byl i nadále používán jako pohřební místo Pernštejnů, je jasné, že husitské války znamenaly konec kláštera, především konec jeho držby rozsáhlých statků. Nepravděpodobné je tvrzení, že jeptišky našly útočiště před husitskými bojůvkami na Pernštejně, neboť právě majitele pernštejnského panství žalovaly u zemského soudu, že jim neoprávněně odebral jejich statky. Podívejme se však ještě na další doklady, přibližující osudy kláštera v husitských dobách.

Dne 21. března 1427 vyslovili Vilém z Pernštejna a jeho syn Jan, jako správcové kláštera, souhlas, aby abatyše Bolka, převorka Klára a celý konvent kláštera sv. Kříže v Doubravníku prodaly pro svou nouzi, soužení a potřeby Janovi z Doubravníka, jeho dceři Katruši a bratru Jakubovi za 20 hřiven pražských grošů klášterní sad s chmelnicí a dvěma kusy role, jeden pod Bachařovou a druhý Na újezdě.¹¹⁰ V roce 1437 pak připsala představená kláštera Magdalena z Lelekovic svůj majetek v Lelekovicích a v Šebrově Kunovi z Kunštátu a z Boleradic.¹¹¹

Z téže doby máme již jen doklady sporů o klášterní majetek. Dne 12. prosince 1436 pohnala abatyše Eliška s konventem doubravnického kláštera Jana z Pernštejna, „že jim v pravém landfrýdě drží jejich zboží klášterské se všemi požitky malými i velkými a druhé vsi rozdál a zapsal svým služebníkům, nemaje k tomu žádného práva.“¹¹² Současne pohnala pernštejnského purkrabího Vaňka, že neprávem drží ves Rodkov, Janka Černého z Býšovce pro držbu Skorotic, Zikmunda z Klečan, že drží klášterní ves Rozsochy, a Martina Hudce, že si přivlastnil čtyři hřivny platu v Olešíankách (v nálezu uvedeno „v Olešnici“).¹¹³ O rok později byly vydány panské nálezy, aby Zikmund z Rozsoch vrátil klášteru Rozsochy, Janek Černý Skorotice, pernštejnský purkrabí Vaněk Rodkov a Martin Hudec činži čtyř hřiven v Olešíankách.¹¹⁴ Pŕuhon proti Janovi z Pernštejna byl

¹⁰⁹ Srov. např. O h a r e k , Václav: *Vlastivěda moravská. II. místopis. Tišnovský okres.* Brno 1923, s. 212. Zde je i pokus o celkově dějiny kláštera.

¹¹⁰ MZA, E 6, sg. E g 21.

¹¹¹ ZDB XII, č. 333.

¹¹² KP III, s. 107, č. 522.

¹¹³ Tamtéž, s. 108, č. 523, 524, 525 a 526.

¹¹⁴ KP III, s. 126, č. 138 a 139, s. 127, č. 149 a 150.

bezpředmětný, neboť Jan jako dědic zřizovatele kláštera, v tehdejšímu termínu jeho opravce, měl plné právo dispozice s klášterním majetkem. A pokud Pernštejnovi služebníci vydali někdejší klášterní statky, tak zpět dárci – tedy Janovi z Pernštejna, nikoliv klášteru. Abatyše a jeptišky doubravnického kláštera se někdy po roce 1427 i s klášterním pokladem, jehož součástí byl zřejmě i klášterní archiv, uchýlily pravděpodobně do Brna, odkud v roce 1436 poháněly bezúspěšně Jana z Pernštejna. Ani po čtyřiceti letech od publikování zmíněného půhonu nebyly v Brně zastavené klášterní klenoty vyplaceny,¹¹⁵ což dokazuje, že klášter přestal existovat.

Městečko Doubravník

Se zánikem kláštera končí také nejvýznamnější období starších dějin Doubravníka. I když o vlastním městečku nemáme bližších zpráv, je nesporné, že vedle významného kláštera, vlastního statky po celé Moravě, vyrostlo ve druhé polovině 13. století i významné sídliště – hospodářské středisko klášterního panství. Sám půdorys Doubravníka, tržiště o rozměrech 155 x 70 m, naznačuje, že Doubravník byl založen jako sídliště městského charakteru. Výkyvy v hospodářské prosperitě kláštera a jeho poměrně časný zánik však způsobily, že vývoj městečka ustrnul a po převzetí klášterního majetku Pernštejnou se hospodářské středisko panství přeneslo zcela do městečka a později města Bystřice.

Jedinými písemnými zprávami o Doubravníku v době předhusitské, které se netýkají kláštera, jsou záznamy útrpného výsledku lapky Vaňka Robence či Robeših, jednoho z členů bojové družiny, působící pod ochranou Viléma z Pernštejna, a jeho společníků. Robenec při výsledku v Bzenci uvedl, že se jeho družina scházela v Doubravníku. Jméno Doubravník padlo i při výsledku dalších členů družiny. Do Doubravníka skupina lapků přinesla ukořistěné sukno, přepádání obchodníků se zúčastnili i Smolík a Rodl z Doubravníka.¹¹⁶ To by mohlo naznačovat, že vedle kláštera byl v Doubravníku nějaký vrchnostenský objekt. Pokud ovšem lapkovská družina nevyužívala pro své potřeby hospodářských objektů kláštera.

Připomínkou na doubravnický klášter je zřejmě i znak městečka, doložený na pečeti od 16. století. Jde o štít, v něm pošikem a pokosem přes sebe dva kříže.¹¹⁷ Jde-li o symboliku někdejšího kláštera či pouze o symbol kostela sv. Kříže, zbudovaného v klášterní době, se však můžeme pouze dohadovat.

Dějiny předhusitského Doubravníka lze doplnit pouze informací o několika členech vladyckého rodu Holubů z Modřic, kteří se psali též z Doubravníka, a jak víme z předešlých řádků, v roce 1427 koupili od kláštera nějaké pozemky. V předhusitské době je znám z tohoto rodu Štěpán z Modřic či z Doubravníka,

¹¹⁵ D o l e ž e l , J.: *Ante aream monasterii sancte Crucis*, s. 323, pozn. 4.

¹¹⁶ N e u m a n n , Augustin: *Nové prameny k dějinám husitství na Moravě*. Olomouc 1930, s. 235–236.

¹¹⁷ S r o v . *Znaky a pečeti jihomoravských měst a městeček*. Brno 1979, s. 383.

uváděný v roce 1406 s manželkou Kateřinou,¹¹⁸ která byla již v roce 1416 vdovou¹¹⁹ a v roce 1418 byla znovu provdána za Jana ze Šelenberka.¹²⁰ Jinak prameny o Doubravníku v předhusitské době mlčí. Jako městečko je Doubravník v písemných pramenech uveden až v roce 1483, kdy obdržel od pernštejnské vrchnosti nejstarší známé privilegium.¹²¹ Samy dějiny doubravnického kláštera však naznačují, že se stal městečkem mnohem dříve, snad již v době předhusitské.

KLOSTER IN DOUBRAVNÍK IN VERSCHIEDENEN MOMENTEN SEINES BESTEHENS

Die vorliegende Studie fasst im ersten Teil die bisherigen Erkenntnisse und Ansichten über die Gründung des Klosters, der Kirche St. Franz von Assisi und Hl. Kreuz und über die Ordensregel des Klosters zusammen. Betrachtet wird des weiteren die Frage, ob es sich um ein Frauen – bzw. – zu einem bestimmten Zeitpunkt – Doppelkloster handelte. Ausführlicher wird die Klostergeschichte unter Propst Vojtěch (Albert) von Medlov beleuchtet. Im zweiten Teil wird auf den in der einschlägigen Sekundärliteratur weniger beachteten Aufschwung des Klosterlebens im 14. Jahrhundert eingegangen, als eine beinahe vollständige Herrschaft um Doubravník entstanden war, und auf den Untergang des Klosters in den beginnenden Hussitenwirren, als der gesamte Grundbesitz des Klosters an das Haus Pernstein zurückging.

Deutsche Übersetzung: PhDr. Roman Kopřiva

118 ZDB VIII, č. 392.

119 ZDB XI, č. 316.

120 ZDB XI, č. 583 a 584.

121 *Archiv český XVI*. Ed. J. Kalousek. Praha 1897, s. 25, č. 27.